

In'exposiziun en il Museum retic
Dals 23 da schaner fin ils 22 da mars 2026

ENGADIN PRESS

Invistas en l'archiv da fotografias

La fototeca da l'anteriura stamparia Engadin Press Co. a Samedan cumpiglia passa 50'000 maletgs dals onns 1880 fin 1950 ed è ina da las pli grondas collecziuns da fotografias istoricas dal Grischun. L'onn 1960 aveva il Museum da la communicaziun a Berna (anteriur Museum da la PTT) cumprà ils maletgs per 2500 francs. Ussa returna l'archiv enavos en la regiun, e quai sco la pli gronda acquisziun da la Fundaziun grischuna per la fotografia. Ils proxims onns vegnan ils maletgs digitalisads e rendids accessibels a la publicitad.

L'exposiziun ch'il Museum retic ha concepì ensemen cun la Fundaziun grischuna per la fotografia, mussa emprimas impressiuns da la lavur da l'atelier da fotografar engiadinais. Ella ans maina sin in viadi tras il temp dal mund alpin grischun ch'è sa midà en moda rasanta il cumenzament dal 20avel tschientaner tras il svilup dal turissem.

ENGADIN PRESS CO.

La stamperia Samuel Fissler a Samedan, ch'era vegnida fundada il 1865, publicava glistas da giasts e la gasetta emnila «Fögl d'Engiadina». L'onn 1878 ha Simon Tanner, ch'era già emploià da l'interpresa, surpiglià il manaschi. Cura che la fotografia è daventada enconuschenta, ha Tanner realisà il potenzial da tala: Il guid turistic «Das Engadin in Wort und Bild» e la revista «Engadin Express» èn sco stampats illustrads bain stads prestaziuns da pionier, dentant pauc rentabels.

Il 1902 ha l'Englais Geo Edwards surpiglià la firma e dà ad ella il num «Engadin Press Co.». Simon Tanner è restà directur, ses figl Hermann è daventà l'emprim redactor e fotograf. La chasa editura è sa sviluppada ad ina producenta famosa da cartas postalas, reclamas e cudeschs sco er ad in post da servetsch fotografic impurtant per gasettas e revistas. Plinavant manava l'interpresa er ina papetaria ed in studio da fotografar a Samedan sco er ina filiala a San Murezzan.

NEGATIV – POSITIV

L'emprim temp era il fotografar ina chaussa cumplitgada. Per far fotografias en il liber stuevan ins far gronds sforzs: grevas cameras, lungs temps d'exposiziun, plattas da vaider fragilas, chemicalias ed ina chombra stgira al lieu eran necessarias. Per il solit vegnivi lavurà en il studio. A partir dals onns 1880 han plattas da schelatina, che vegnivan producidas industrialmain, facilità il process. Questas plattas pudevan ins metter directamain en la camera e sviluppar pir pli tard. Temps d'exposiziun pli curts han lura er permess da far maletgs da situaziuns mumentanas. Cumbain ch'i deva già films rullads pli pratics, han ils profis lavurà fin ils onns 1950 cun plattas da vaider, perquai che quellas eran pli sensibilas e furnivan ina meglra qualidad dal maletg. La platta da vaider vegniva messa en l'apparat da fotografar ed exponida a la glisch, uschia resultava il negativ dal maletg. En la glisch dal sulegl u cun glisch artificziala en il labor vegniva il negativ fixà sin in palpir da fotografia ed uschia transformà en in maletg positiv.

Questa transformaziun pudain nus render chapaivla cun agid dal smartphone u dal tablet.

MUNDS DA LAVUR

Las fotografias da la fototeca da la Engadin Press mussan ina regiun da muntogna che sa mida. Ellas documenteschan munds da lavur tradiziunals, ma er bleras professiuns ch'èn arrivadas cun il turissem en las regiuns da muntogna. Il turissem ha accelerà la cumplettaziun d'infrastructuras en il Grischun. Dapi il 1896 han ils pum-piers a Samedan pudì retrair lur aua da stizzar d'in idrant. Il «fotograf dal tunnel» ha documentà la construcziun dal tunnel da l'Alvra ch'è vegnì inaugurà il 1903 sco part da la lingia da viafier da Cuira a San Murezzan. Lurari da tren vegniva stampà da la Engadin Press. Già il 1920 lavuravan a Samedan bler dapli persunas en ils secturs dal mastergn e dals servetschs che en l'agricultura.

VACANZAS, TEMP LIBER, SPORT

Ils giasts da cura e pli tard ils turists d'enviern han purtà bleras novas disciplinas da sport en l'Engiadina. Al fotopoint sin l'Alp Grüm ha la turista dal 19avel tschientaner stuì avair blera pazienza davant la culissa dal Vadret da Palü. In pèr onns pli tard ha sia collega preschentà ses equipament da skis topmodern davant l'Hotel Palace a San Murezzan. Ir cun patins e skeleton èn stadas duas da las emprimas disciplinas da sport d'enviern, ch'ils Englais faschevan per sa divertir. Tennis e golf eran disciplinas da sport da stad popularas. Ensemen cun giasts englais ha l'hotelier Angelo Fanconi costruì il 1893 la piazza da golf a Samedan, che valeva ditg sco ina da las meglras en Svizra. La revista «Engadin Express & Alpine Post», che cumpareva per ils giasts en tudestg ed en englais, ha documentà quests eveniments sportivs cun bleras fotografias.

ALPINISSEM

Las muntognas ed ils alpinists èn gia baud stads en il focus dals numerus fotografs ch'eran s'establids en l'Engiadina. Uschepert che la tecnica ha permess quai, han ils fotografs cun agid da lur assistents transportà l'equipament sin las muntognas, per fixar las cuntradas spectacularas sin fotografias. Sin bleras fotografias era la muntogna la protagonista da la fotografia, e quai er cura che alpinists stevan davant l'objectiv. Quai mussan per exempel la fotografia dal Sagl dal Vadret Pers u quella sur la spatla da l'alpinista sin il panorama dal Massiv dal Bernina. Savens è però la persuna il motiv principal dals maletgs. En quests cas èsi mintgamai difficil d'identifitgar il lieu. Las fotografias inscenadas mussan plitgusch ils alpinists e lur abilitads en il sport da muntogna che las muntognas sezzas – mintgatant er cun ina leva tschegnada.

UNIUNS E FESTAS

Dapi mez dal 19avel tschientaner tgiravan las cuminanzas dal vitg er en l'Engiadina'Ota stediain activitads d'uniuns. Festas da societads da musica, d'uniuns da gimnastica u da giuvenils eran impurtantas per la coesiun en il vitg. Isanzas sco chant da Nadal, Schlitteda e Chalandamarz eran ina variasiun durant ils fraids mais d'enviern. Ils fotografs da la stamparia Engadin Press Co. documentavan questas occurrenzas. En la gasetta «Fögl d'Engiadina» cumpariva in artitgel ed in avis, che las fotografias sajan exponidas en la vitrina da la papetaria. Copias da las fotografias pudevan ins comprar. Las activitads da las uniuns da costums e la documentaziun da la Dieta da costums 1938 en l'aggiunta cun fotografias da la gasetta «Freier Rätier» èn er da chapir en connex cun la votaziun davart la renconuschientscha dal rumantsch sco quarta lingua naziunala.

TRIBUNAS

In program da teater è stà l'onn 1866 l'emprima incumbensa dal giuven Simon Tanner sco emploià da la stamparia Fissler. Teater popular, occurrenzas da saut e preschentaziuns musicalas eran tranter ils divertiments ils pli populars per la glieud indigena e per ils giasts. Savens vegnivan questas occurrenzas organisadas da l'uniun da dunnas u da l'uniun dramatica. A Samedan avevan lieu bleras occurrenzas culturalas. Bals mascrads, festas da costumes ed autras festas che purschevan bler divertiment, vegnivan realisads en salas d'hotels u en il liber. Qua giugava la Engadin Press ina rolla impurtanta: La gasetta «Fögl d'Engiadina» annunziava las occurrenzas, la papetaria realisava la prevendita dals bigliets e la partiziun fotografica utilisava ils maletgs per far reclama u per documentar las occurrenzas.

UFFANTS E GIUVENILS

Uffants vesan ins en la fototeca da la Engadin Press en differents contexts. Els eran dumandads sco models per cartas postalas. Cumpareglià cun quai para la fotografia dals uffants dal prinzi ereditar da l'Italia davant l'Hotel Palace a San Murezzan plitost sco ina fotografia casuala d'in fotograf incumbensà. Bliers uffants vegnivan fotografads en il context da scola, uschia ina gruppa en la scolina che l'uniun da dunnas manava dapi il 1907 a Samedan. Ubain en il Bellaria a Zuoz, ina da las bleras chasas d'uffants, che vegnivan gestiunadas en l'Engiadina er sco colonias da vacanzas e sco scola. La fotografia cun l'inscripziun «Familienidyll Maloja» mussa il mintgadi da purs da muntogna e da lur uffants.

EN IL STUDIO DA FOTOGRAFAR

La fotografia da purtret en il studio è sa sviluppada mez dal 19avel tschientaner sco alternativa tecnica al purtret picturà. Questas fotografias temprivas stuevan vegnir illuminadas ditg, pretendevan blera lavur ed eran charas. Per ina fotografia stuevan las persunas purtretadas star ditg salda en ina posa steria. Ils onns 1880 è la fotografia d'aventada pli simpla e pli favuraivla. Da là d'avent è il purtret fotografà sa derasà en tut las classas da la populaziun sco maletg da regurdientscha. Or da las posas che las persunas avevan tar eveniments sco nozzas u anniversaris, èn sa sviluppadas disas. A partir dal 1921 ha la Engadin Press manà in atelier da fotografar che purscheva er fotografias da passaport. Quella giada na stuevan questas fotografias anc betg vegnir fatgas tenor normas severas. Tuttina vegnivan las persunas savens fotografadas en ina posa sumeglianta.

CARTAS POSTALAS SCO MED DA MASSA

La fin dal 19avel tschientaner eran las cartas postalas illustradas in novum. Ellas han remplazzà las cartas da corrispondenza che custavan main porto che las brevs. Ina vart era reservada per il text e l'autra per il champ d'adressa. La vart da text è gia baud vegnida decorada cun maletgs. Quels èn daventads adina pli gronds, uschia ch'ils messadis cun salids n'avevan savens strusch pli plaz. Sco med da communicaziun e sco reclama effizienta han las cartas postalas svelt gì in enorm success. Pir l'onn 1905 è la vart davos da questas cartas vegnida dividida en duas parts. En il champ a dretga hai dà plaz per l'adressa e la marca postala, a sanestra per la corrispondenza. Uschia è naschida la carta illustrada cun maletgs d'ina vart e cun l'adressa ed il messadi cun salids da l'autra vart.

DA LA FOTOGRAFIA A L'IDILLA SIN LA CARTA POSTALA

La Engadin Press Co. è stada ina da las emprimas stamparias ch'è sa specialisada sin cartas postalas cun motivs engiadinais. Bleras personas eran partecipadas a la produenziun da las cartas postalas: fotografs, picturs, illustraturs, grafichers e stampadurs. Ina tecnica fitg derasada era la produenziun da collaschas da pliras parts en cumbinaziun cun elements tipografics decorativs. En la produenziun da cartas postalas ha l'elavuraziun da maletgs cuntanschì grondas abilitads artisticas ditg avant Photoshop ed IA. Fotografias en alv e nair vegnivan coloradas a maun, sumbrivas e nivels retuschads ed entirs elements da cuntradas «optimads». Il cumenzament da la fotografia eran elements movibels sco personas u vehichels savens diffus sin il maletg. Cun agid da collaschas vegnivan els remplazzads cun elements clers d'autras fotografias. Per producir l'idilla perfetga da la carta postala duvravi blers pass da lavur.

IN VIADI TRAS IL SPAZI ED IL TEMP DA L'ENGIADIN'OTA

Bleras da las fotografias mussadas qua, n'eran fin ussa ni vegnidas publitgadas ni exponidas. Ultra da fotografias classicas da la cuntrada, che caracteriseschan fin oz il maletg da l'Engiadina, dattan ellas er invistas nunusitadas: curts internas, giassas lateralas, novas perspectivas sin edificis sco er scenas dal mintgadi, occurrenz localas, turissem e sport.

Las fotografias da la fototeca Engadin Press schlargian ed analyseschan criticamain las vistas iconicas enconuschantas. Ellas mussan in'Engiadin'Ota senza ils motivs enconuschents, ed èn uschia pli damanaivel da la realitad vivida da quel temp. Il grond dumber da fotografias d'ina perioda fitg curta permetta ina vista directa sin la fasa tempriva dal turissem enturn 1900 – cura che stalla e Grand Hotel sa chattavan in sper l'auter ed il fain vegniva racoltà sin la piazza da golf. Uschia resulta in maletg da l'Engiadina eterogen e pli cuntradictric.

Amt für Kultur
Uffizi da cultura
Ufficio della cultura

RÄTISCHES MVSEVM
MVSEVM RETIC
MVSEO RETICO

